

ІНФОРМАЦІЙНІ ЗАСОБИ І ТЕХНОЛОГІЇ У ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ ТА СПОРТІ

УДК 796.071.4:025.5

СВІСТЕЛЬНИК І. Р.

Львівський державний університет фізичної культури

Електронний репозитарій як складова інформаційно-освітнього простору вищого навчального закладу фізкультурного профілю

Анотація. Мета: розглянуто організацію і представлення електронних освітніх ресурсів на сайтах ВНЗ фізкультурного профілю України для інформаційного забезпечення навчального процесу та наукових досліджень. **Матеріал і методи:** проаналізовано електронні навчально-методичні матеріали на сайтах ВНЗ фізкультурного профілю України для відкритого доступу студентам та магістрантам. **Результати:** перегляд веб-сторінок бібліотек ВНЗ фізкультурного профілю України дозволив встановити, що більшість з них не формують електронні колекції (електронний репозитарій) освітніх ресурсів і не надають їх у користування віддаленим користувачам. **Висновки:** ВНЗ фізкультурного профілю належить реалізувати ряд інновацій для надання навчальної інформації у відкритому доступі; видозмінити інформаційну діяльність відповідно до сучасних вимог, ініціювати і пропонувати нові сучасні інформаційні послуги для належного інформаційного забезпечення освіти і науки у профільних навчальних закладах та поширення результатів наукових досліджень.

Ключові слова: інформаційно-освітній простір, ВНЗ фізкультурного профілю, електронні навчально-методичні матеріали, електронний репозитарій, бібліотека.

Вступ. Найважливішим інструментом економічного і соціального розвитку держави в умовах інформаційного суспільства є забезпечення публічного, відкритого доступу до соціально значущої інформації. Такою інформацією є інформаційні ресурси наукового та освітнього характеру. Відкритий доступ передбачає створення електронних архівів інтелектуальних продуктів для поширення їх у світовий інформаційний простір.

Вирішення проблеми зберігання, пошуку і надання навчальної та наукової інформації відбувається за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), що стали основним інструментом інформатизації навчальної, наукової і суспільної діяльності. Саме завдяки їм здійснюють накопичення, опрацювання, зберігання, відображення, поширення і представлення інформації на інформаційну потребу користувачів.

Однією із сфер, що визначають і підтримують високий рівень розвитку суспільства, є вища освіта, тому інформатизація освіти є сьогодні пріоритетною і зумовлена підвищенням ролі знання як основи розвитку. Інформатизація визначає не лише стратегію ВНЗ, але й стратегію роботи їх інформаційних служб (бібліотек). Інформаційний простір, що розвивається, вимагає від бібліотек нової ролі у стратегічному партнерстві: від зберігання знань до формування і реалізації інформаційного супроводу сучасного навчального процесу та нових форм навчання за допомогою комп'ютерних технологій. На сьогодні у ВНЗ загалом та у ВНЗ фізкультурного профілю України, зокрема, накопичено чималі освітні інформаційні ресурси, проте є лише невелика кількість прикладів ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій для організації і надання цих ресурсів у рамках сучасного інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу, складовою частиною якого є бібліотеки. Це відбувається через обмежені технічні можливості застосування ІКТ у роботі бібліотек (відсутність достатньої кількості комп'ютерів, про-

грамного забезпечення тощо), розрізнений характер надання інформаційних послуг, відсутність поширення, всебічного рекламування та впровадження у ВНЗ фізкультурного профілю України інноваційних методів і засобів надання електронної інформації, співпраці бібліотек. Як наслідок – актуальними стають завдання якомога повнішого застосування бібліотеками ІКТ в інформаційному забезпеченні навчального процесу; створення концепції побудови і впровадження електронного інформаційно-освітнього інформування, без якого неможливий сучасний розвиток усіх компонент навчання.

Розробка методів і засобів формування та надання електронних колекцій навчально-методичних матеріалів як частини інформаційно-освітнього простору ВНЗ є актуальною науковою проблемою. Її вирішення дозволить задовольнити підвищені вимоги студентів, магістрантів, аспірантів, науковців вищих навчальних закладів на отримання необхідної інформації, а також їхні інформаційні потреби [1–4]. Активне впровадження у навчальний процес ІКТ дозволить змінити організацію навчання та підвищить ефективність навчального процесу, а можливість надання електронних навчально-методичних матеріалів сприятиме трансформації ключової тези освіти з «примусити вивчити» у «допомогти вивчити». Електронні засоби навчання тепер є важливим засобом реалізації нових освітніх пріоритетів, вони змінюють структуру і зміст інформаційної взаємодії між тими, хто навчає, кого навчають, та інтерактивним джерелом навчальної інформації, змінюють структуру надання навчального матеріалу, його складу і змісту, орієнтують на нові форми організації навчально-освітнього процесу. Проте, незважаючи на поширення ІКТ у навчальному середовищі, спроби більшості ВНЗ упровадити електронні засоби навчання обмежуються лише застосуванням демонстраційних презентацій, що пояснюється відсутністю готовності більшої частини викладачів до організації цілеспрямованого навчання із наданням вільного доступу студентам та магістрантам до електронних навчально-методичних матеріалів, створених у ВНЗ [5].

Зв'язок дослідження з науковими програ-

[dx.doi.org/10.15391/sns.v.2015-3.020](https://doi.org/10.15391/sns.v.2015-3.020)

© СВІСТЕЛЬНИК І. Р., 2015

мами, планами, темами. Дослідження виконано в рамках основної теми 1.5 Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр. «Методологічні та нормативно-правові засади організації фізкультурної освіти та кадрового забезпечення у сфері фізичної культури і спорту».

Мета дослідження: аналіз представлення навчально-методичних матеріалів у формі електронних колекцій (електронного репозитарія) на сайтах ВНЗ фізкультурного профілю України для інформаційного забезпечення освітнього простору.

Матеріал і методи дослідження: проаналізовано електронні навчально-методичні матеріали на сайтах ВНЗ фізкультурного профілю України для відкритого доступу студентам та магістрантам.

Результати дослідження та їх обговорення. Термін «інформаційно-освітнє середовище» зустрічається останнім часом все частіше, а його широке застосування багато в чому відображає ситуацію, що склалася у традиційній системі освіти: технологія надання інформації під час постійного зростання її обсягів тривалий час залишалася незмінною. У 1990-х роках інформаційно-освітнє середовище вважали системою організації книжкових фондів бібліотек, системи функціонування нормативних документів, а також сукупність інформаційних ресурсів, завдяки яким здійснюють навчальну діяльність. Пізніше з'явилися нові визначення, такі як «інформаційно-педагогічне середовище» (апаратні засоби, програмне забезпечення і бази даних, а також фахівці і користувачі, що реалізують інформаційні процеси) та «інформаційний простір», що розкриває взаємозв'язки інформаційного середовища і його елементів з навчальним. Тепер інформаційно-освітнє середовище розглядають як інформаційно-педагогічне, з певними його зв'язками, а також з єдиними технологічними засобами ведення освітнього процесу та інформаційної підтримки у мережі Інтернет. Отже, з'явилася технологічна можливість акумулювання навчальної і наукової інформації, сформованої і створеної у ВНЗ, завдяки якій можливо здійснювати якісно новий рівень навчання, пов'язаний з відповідним інформаційним наповненням (накопиченням, опрацюванням, систематизацією, збереженням і наданням інформації у зручній, відкритій формі з навчальних дисциплін тим, хто навчається у вищому навчальному закладі); можливість здійснити результативний пошук потрібної інформації за певними електронними колекціями, авторами, заголовками, ключовими словами тощо, а також задовольнити інформаційні запити і потреби у необхідних інформаційних документах за допомогою сайту вищого навчального закладу.

У кожному ВНЗ зосереджено значні масиви інформації, які зберігаються у стінах їх бібліотек, здійснюється процес постійної інтернетизації цієї інформації – журнали та книги можна читати в режимі он-лайн; удосконалюється процес надання послуг та створення електронних баз даних, електронних каталогів та електронних репозитаріїв. Тепер інформацію можна бачити у двох вимірах – у вигляді друкованої продукції, яка існувала, існує і буде існувати, та в електронній формі – сучасні

інформаційні технології дозволили перетворювати інформаційні ресурси в цифрову форму і створювати нові інформаційні послуги за допомогою мережі Інтернет. Така форма предствалення інформації, незважаючи на значне прискорення комунікативних процесів, надає можливість на якісно новому рівні організувати процеси її продукування, систематизації, збереження і розповсюдження і читання. Саме нові технології опрацювання інформаційних документів стали основою для появи нових форм обслуговування та надання нових послуг у бібліотеках без їх відвідування особисто і витрачання часу на сидіння у читальних залах.

Відповідно до сучасних тенденцій та вимог ключовою складовою інформатизації навчальної діяльності є формування системи науково-освітньої електронної бібліотеки навчального закладу, яка в сучасних умовах має представляти собою єдине середовище ефективного інформаційного забезпечення, побудованого на основі сучасних інформаційних технологій, що дозволить суттєво підвищити доступність та якість освітніх послуг. Бібліотеки ВНЗ фізкультурного профілю України реалізують різноманітні концептуальні підходи до формування електронних бібліотек: створення електронних каталогів (Національний університет фізичного виховання і спорту України (НУФВіСУ) та Львівський державний університет фізичної культури), запровадження електронної доставки документів, формування електронного репозитарія (Львівський державний університет фізичної культури). Деякі з них обмежують поняття «електронна бібліотека» наданням електронних колекцій лише в стінах бібліотеки вищого навчального закладу без відкритого доступу до них (Харківська державна академія фізичної культури, Дніпропетровський державний інститут фізичної культури та спорту), а отже, не позиціонують своєї інформаційної політики в контексті інформаційної взаємодії з ВНЗ, не трансформують внутрішні та зовнішні взаємозв'язки із використанням можливостей інтернет-середовища, можливостей інформаційно-комунікаційних технологій для оптимізації надання інформаційних послуг, підвищення рівня участі бібліотеки у формуванні та управлінні електронним науково-освітнім простором вищого навчального закладу.

Перегляд веб-сторінок бібліотек ВНЗ фізичного виховання і спорту України дозволив встановити, що більшість бібліотек не формують електронні колекції навчально-методичних матеріалів кафедр і не надають їх у користування віддаленим користувачам. Відкритий доступ до електронної інформації надає лише бібліотека Львівського державного університету фізичної культури (ЛДУФК), яка пропонує електронні навчально-методичні матеріали за навчальними дисциплінами (Зв.ldufk.edu.ua) у створеному репозитарії – електронному архіві, що забезпечує накопичення, систематизацію, зберігання у електронному форматі наукових праць наукового, навчального та методичного призначення, створених професорсько-викладацьким складом, аспірантами і докторантами ЛДУФК, та забезпечує довготривалий, постійний і безкоштовний доступ до них засобами інтернет-технологій). Про те,

що електронні інформаційні матеріали взагалі відсутні у бібліотеках інших ВНЗ фізкультурного профілю, чи їх не надають у користування, говорити складно, але констатуємо той факт, що на сучасному етапі розвитку галузей бібліотеки зобов'язані створювати різні компоненти бібліотечних сервісів і послуг за допомогою інформаційних технологій, які зорієнтовані перш за все на інформаційні потреби навчального процесу, оскільки переваги формування і використання електронного фонду в загальному складі інформаційних джерел бібліотеки є очевидними: електронними ресурсами може скористатися необмежена кількість читачів, доступ до них є цілодобовим, вони мають зручний пошук, характеризуються оперативністю поновлення. Водночас здійснюється популяризація наукового потенціалу і підвищення рейтингу професорсько-викладацького складу, а також відстежуються реальні показники якості роботи вищого навчального закладу.

Висновки. В останні роки відбуваються суттєві зміни у наданні освітньої інформації із застосуванням електронних інформаційних технологій, які вимагають від інформаційних посередників (бібліотек) переходу на нову форму інформаційного забезпечення, що сприятиме конкурентоздатності ВНЗ на ринку освітніх послуг, шляхом формування фонду електронних колекцій навчального призначення, забезпечення відповідного змісту та обсягу електронного фонду і послуг, які надають користувачам; підвищення якості обслуговування усіх категорій читачів; інформаційної підтримки інноваційної діяльності вищого навчального закладу. Електронні навчально-методичні матеріали,

електронні підручники і навчальні посібники, електронні каталоги мають стати основними атрибутами в обслуговуванні користувачів, оскільки їх значення в системі освіти щораз збільшується, їх використовують студенти, магістранти, аспіранти у самостійній роботі під час написання курсових, дипломних, магістерських і дисертаційних робіт, під час підготовки статей і доповідей, вони є багатофункціональним бібліографічним ресурсом, який забезпечує якісний, оперативний, багатоаспектний пошук інформації. Бібліотекам галузевих ВНЗ необхідно адаптуватися до нових організаційно-економічних умов, модернізувати методи роботи, освоювати нові технології і реалізувати ряд інновацій, направлених на розширення доступності, підвищення якості та ефективності інформаційного забезпечення. Сьогодні можна констатувати, що бібліотеки ВНЗ фізкультурного профілю активно долучаються до процесу реформування спортивної освіти. Але оскільки безперервно збільшується обсяг і змінюється зміст знань, умінь і навичок, якими повинні володіти фахівці галузі фізичної культури і спорту, бібліотеки мають видозмінювати власну інформаційну діяльність відповідно до сучасних вимог, ініціювати розвиток і пропонувати нові сучасні інформаційні послуги роботи з користувачами для належного інформаційного забезпечення навчально-освітнього процесу.

Перспективи подальших досліджень передбачають аналіз інформаційного забезпечення професійної освіти в галузі фізичної культури та спорту колишніх країн СНД, країн Європи та Азії.

Список використаної літератури:

1. *Електронные библиотеки как технология интеграции электронных коллекций и издания электронных журналов* / А. Г. Абросимов, А. М. Елизаров, А. О. Федоров, Л. И. Халиков // Информационная инфраструктура гуманитарного вуза: качество образования и интеграция в мировое информационное пространство : коллектив. моногр. / под ред. Р. С. Гиляревского и В. А. Цветковой. – М. : ВИНТИ, 2007. – С. 49–100.
2. Федоров А. О. Модель электронной библиотеки как база формирования информационного пространства ИДПО / А. О. Федоров, Л. И. Халиков // Модернизация и развитие дополнительного профессионального образования в едином культурно-образовательном пространстве региона : материалы межвузов. науч.-практ. конф. / сост. М. С. Галаяиева. – Казань : Изд-во Казанск. ун-та, 2005. – С. 162–165.
3. Буковшина Т. И. Библиотека вуза как информационное поле культурной коммуникации / Т. И. Буковшина // Вестник Воронеж. гос. ун-та. Сер. : Проблемы высшего образования. – 2006. – № 2. – С. 117–118.
4. Білоус В. С. Формування та використання електронних ресурсів в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського [Електронний ресурс] / В. С. Білоус. – Режим доступу : library.vspu.edu.ua/repozitarij/repozit/ (дата звернення: 8.10.2013).
5. Седова Т. В. Формирование готовности преподавателей к разработке и использованию электронных учебных средств в профессиональной деятельности : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Т. В. Седова. – Тольятти, 2010. – 19 с.

Стаття надійшла до редакції: 11.05.2015 р.

Опубліковано: 30.06.2015 р.

Аннотация. Свистельник И. Р. Электронный репозиторий как составляющая часть информационного образовательного пространства вузов физической культуры и спорта. Цель: рассмотрено формирование и представление электронных образовательных ресурсов на сайтах вузов физической культуры и спорта Украины для информационного обеспечения учебного процесса и научных исследований. **Материал и методы:** проанализированы сайты вузов физической культуры и спорта в предоставлении студентам и магистрам возможности открытого доступа к электронным учебно-методическим материалам кафедр (электронному репозитарию). **Результаты:** просмотр веб-страниц библиотек вузов физической культуры и спорта Украины позволил установить, что большинство из них не формируют электронные коллекции образовательных ресурсов и не предоставляют их отдаленным пользователям. **Выводы:** вузам физической культуры и спорта необходимо реализовать ряд инноваций для предоставления учебной информации в открытом доступе; видоизменить информационную деятельность в соответствии с современными требованиями, инициировать и предлагать новые современные информационные услуги для надлежащего информационного обеспечения образования и науки в профильных учебных заведениях, а также распространения результатов научных исследований.

Ключевые слова: информационно-образовательное пространство, высшие учебные заведения физической культуры и спорта, электронные учебно-методические материалы, электронный репозиторий, библиотека.

Abstract. Svistel'nik I. Electronic repository as a constituent of informative educational space of institutes of higher of culture and sport. Purpose: to consider forming and presentation of electronic educational resources on the sites of institutes of higher of physical culture and sport of Ukraine for the informative providing of educational process and scientific researches. **Material and Methods:** electronic educational methodical materials of departments are analysed on sites of higher physical culture and sport of Ukraine for the opened access students, magistrate. **Results:** viewing of web pages of libraries of institutes of higher of physical culture and sport of Ukraine allowed to set that majority from them is not formed by electronic collections of educational resources and does not give their remote users. **Conclusions:** the institutes of higher of physical culture and sport must realize the row of innovations for a grant educational information in the opened access; to modify informative activity in accordance with modern requirements, to initiate and offer new modern informative services for the proper informative providing of education and science in type educational establishments, and also distribution of results of scientific researches.

Keywords: educational space, higher of physical culture and sport, electronic educational methodical materials, electronic repository, library.

References:

1. Abrosimov A. G., Yelizarov A. M., Fedorov A. O., Khalikov L. I. *Informatsionnaya infrastruktura gumanitarnogo vuza: kachestvo obrazovaniya i integratsiya v mirovoye informatsionnoye prostranstvo [Information infrastructure is a liberal arts college: the quality of education and integration into the world information space]*, Moscow, 2007, p. 49–100. (rus)
2. Fedorov A. O., Khalikov L. I. *Modernizatsiya i razvitiye dopolnitelnogo professionalnogo obrazovaniya v yedinom kulturno-obrazovatelnom prostranstve regiona [Modernization and development of additional vocational training in a single cultural and educational space in the region]*, Kazan, 2005, p. 162–165. (rus)
3. Bukovshina T. I. *Vestnik Voronezh. gos. un-ta. Ser. : Problemy vysshego obrazovaniya [Bulletin of Voronezh. state. Univ. Ser. : Challenges of Higher Education]*, 2006, vol.2, p. 117–118. (rus)
4. Bilous V. S. *Formuvannya ta vikoristannya yelektronnykh resursiv v bibliotetsi Vinnitskogo derzhavnogo pedagogichnogo universitetu imeni Mikhayla Kotsyubinskogo [Formation and use of electronic resources in the library Vinnytsia State Pedagogical University]*, Access mode : library.vspu.edu.ua/repozitarij/repozit/ (data zvernennya: 8.10.2013). (ukr)
5. Sedova T. V. *Formirovaniye gotovnosti prepodavateley k razrabotke i ispolzovaniyu elektronnykh uchebnykh sredstv v professionalnoy deyatel'nosti : avtoref. dis. ... kand. ped. nauk [Formation of readiness of teachers to develop and use e-learning tools in their professional activity : PhD thesis]*, Tolyatti, 2010, 19 p. (rus)

Received: 11.05.2015.

Published: 30.06.2015.

Свістельник Ірина Рудольфівна: к. фіз. вих.; Львівський державний університет фізичної культури: вул. Костюшка 11, Львів, 79007, Україна.

Свістельник Ирина Рудольфовна: к. физ. восп.; Львовский государственный университет физической культуры: ул. Костюшко 11 Львов, 79007, Украина.

Iryna Svistel'nik: PhD (*Physical Education and Sport*); Lvov University of Physical Culture: Kosciusko str. 11, Lviv, 79007, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0003-4701-9676

E-mail: book@ldufk.edu.ua

Бібліографічний опис статті:

Свістельник І. Р. Електронний репозитарій як складова інформаційно-освітнього простору ВНЗ фізкультурного профілю / І. Р. Свістельник // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків : ХДАФК, 2015. – № 3(47). – С. 107–110. – dx.doi.org/10.15391/sns.v.2015-3.020